

Factsheet pro média

DOPRAVNÍ CHUDOBA: DEFINICE, PRVOTNÍ DATA ČESKÝCH DOMÁCNOSTÍ A MOŽNÁ ŘEŠENÍ

Říjen 2024

Dopravní chudobou jsou v Česku ohrožená již teď 3 % domácností¹, za pár let se tento stav může zhoršit. Se zavedením ETS2², systému obchodování emisních povolenek pro domácnosti, který rozšiřuje emisní obchodování také na oblast silniční dopravy a lokální vytápění budov, lze totiž očekávat nárůst cen pohonných hmot od roku 2027.³ To se promítne do rozpočtů domácností: některé nárůst cen pokryjí, některé budou moci namísto osobní automobilové dopravy využít veřejnou dopravu. Pro domácnosti žijící v odlehlých oblastech s nedostatečnou obslužností či se speciálními potřebami ale veřejná doprava nebude schůdnou variantou, nárůst výdajů na dopravu také ne. Součástí systému ETS2 je ale také možnost komplexního řešení dopravní chudoby, které můžeme implementovat již teď a nabízet dlouhodobá, systémová opatření. Co přesně je dopravní chudoba a jak jí předcházet a eliminovat, naleznete v tomto infosheetu.

Co je to dopravní chudoba?

Dopravní chudoba není jednoznačně definovaná, zejména vzhledem k doposud limitovanému pokrytí v odborné literatuře. Nejedná se pouze o finanční nedostupnost dopravních možností, ale také o jejich nedostatečnou kapacitu, bariéry použití, časově příliš náročné spojení a také nepohodlné a nebezpečné přepravní podmínky.⁴ Dopravní chudobou je tedy ohrožená domácnost, která buď na pokrytí svých dopravních potřeb dává velkou část svého rozpočtu (a musí se uskromnit jinde), nemůže naplnit všechny své dopravní potřeby anebo pro ni nejsou dostupné levnější či bezbariérové alternativy.

---

¹STEM(2024) <https://www.stem.cz/dopravni-chudoba-predstavuje-riziko-pro-cast-ceskych-domacnosti/>

² Emission trading system 2 https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/ets2-buildings-road-transport-and-additional-sectors_en

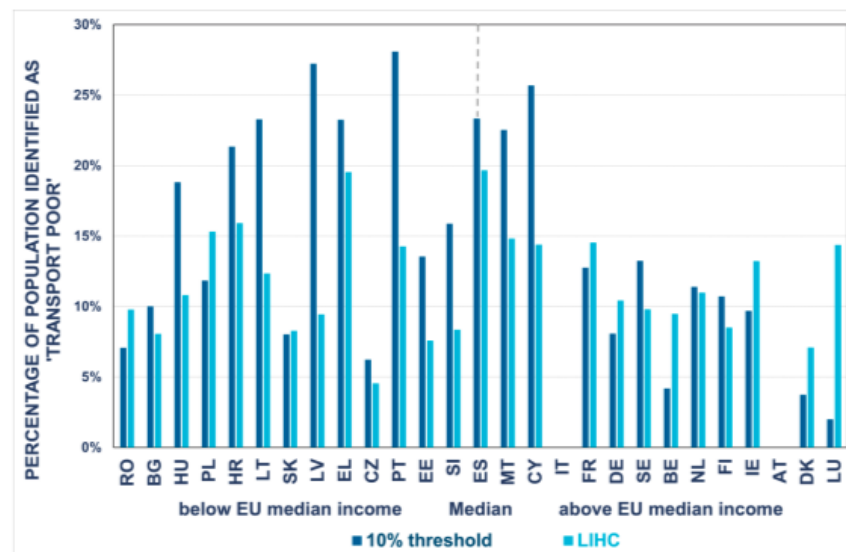
³ Fakta o klimatu (2024) <https://faktaoklimatu.cz/explainery/emisni-povolenky-ets-2>

⁴Evropský parlament (2022)

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/738181/EPRS_ATA\(2022\)738181_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/738181/EPRS_ATA(2022)738181_EN.pdf)

K měření dopravní chudoby jsou využívány různé ukazatele, zejména překročení hranice 10 % rozpočtu vynaložených na pokrytí dopravních potřeb a indikátor vysokých nákladů a nízkých příjmů LIHC.⁵ Studie Aldephi (2023) dle těchto indikátorů zjistila, že 10-25 % populace členských států EU je ohrožena dopravní chudobou. V Česku je pak ohroženo více než 5 % domácností.⁶

Figure 5. Share of population identified as 'transport poor' and therefore likely vulnerable to the introduction of a carbon price on emissions from personal transport in the context of ETS 2

Source: Own calculation based on Oeko-Institut's SEEK-EU micromodel (cf. Annex, Section 6.2) using EU HBS data (2015); HBS data missing for Italy and Austria; Vulnerability displayed as share of persons in total population.

Zdroj: Eden et al. (2023) graf 5 (str. 23)

Jak jsou na tom české domácnosti?

Dle analýzy výzkumného institutu STEM jsou touto situací v Česku ohrožena v průměru 3 % domácností. Ve skupině 20 % nejchudších obyvatel se ale podíl ohrožených zvedá až

⁵ Indikátor 10% = celkové výdaje na dopravu jsou vyšší než 10 % rozpočtu domácnosti. LIHC, neboli low income high cost = domácnost je po odečtení nákladů na bydlení a dopravu pod hranicí chudoby, zároveň jsou její náklady na dopravu vyšší než národní medián. Zdroj STEM (2024) <https://www.stem.cz/dopravni-chudoba-predstavuje-riziko-pro-cast-ceskych-domacnosti/>

⁶ Eden et al. (2023), graf 5 na straně 23 <https://www.euki.de/wp-content/uploads/2023/10/Policy-Report-Putting-the-ETS-2-and-Social-Climate-Fund-to-Work.pdf>

na 10,6 %.⁷ Toto procento bude narůstat v případě, že nebudeme situaci komplexně řešit nebo se zdraží pohonné hmoty. To je očekávatelný scénář nejenom v důsledku zavedení systému ETS2, ale také kvůli inflaci a běžnému vývoji tržních cen. Nízkopříjmové a ohrožené domácnosti jsou již teď ve znevýhodněné pozici, jelikož nemají prostředky na změnu své spotřeby fosilních paliv, tudíž na odstranění problému a chování, které se stává stále dražším.

Analýza STEM dále ukazuje, že zejména domácnosti ve věku 30-44 let jsou nejvíce ohroženy skokovým nárůstem cen pohonných hmot, jelikož jsou relativně aktivnější než ostatní skupiny a zároveň nepobírají např. slevy na jízdné. Zároveň je největší pravděpodobnost zasažení dopravní chudobou v řídce osídlených oblastech, které zpravidla nemají hustou síť veřejné dopravy a jsou daleko od ostatních sídel.

Podíly domácností ohrožených dopravní chudobou podle věku osoby v čele domácnosti

Věk osoby v čele domácnosti	10%	2M	LIHC	VTU
do 29 let	18,3	28,1	12,3	4,8
30-44 let	11,9	23,3	6,2	5,8
45-59 let	9,5	17,9	6,2	4,1
60 a více let	3,8	8,0	3,5	1,0
Celkem	7,5	14,5	5,1	3,0

Zdroj: STEM pro Ministerstvo životního prostředí

Zdroj: STEM (2024) Tabulka 10 (str. 12) https://www.stem.cz/wp-content/uploads/2024/07/STEM_Dopravni-chudoba-analyza-1.pdf

Jak můžeme dopravní chudobu řešit v ČR?

Dopravní chudoba existuje v ČR dlouhodobě, se zavedením systému ETS2 avšak přichází i možnosti jejího řešení. Tím je Sociální klimatický fond (SKF), který je povinnou součástí

⁷STEM (2024) Tabulka 4 (str. 9) a tabulka 8 (str. 11) https://www.stem.cz/wp-content/uploads/2024/07/STEM_Dopravni-chudoba-analyza-1.pdf

systemu ETS2 a bude členským státům distribuován s předstihem od roku 2026. ČR získá 2,4 % z celého SKF, cca 50 miliard Kč, navíc bude čistým příjemcem financí díky výnosům z obchodování s emisemi a přidělu ze Sociálního klimatického fondu.⁸

Pro získání financí z SKF musí ČR připravit národní Sociální klimatický plán, který detailně popíše krátko, středně i dlouhodobá řešení dopravní chudoby. Až dvě pětiny Fondu mohou být použity ve formě přímých finančních kompenzací, většina Fondu má ale být využita na investice do infrastruktury a dlouhodobých a strukturálních řešení, jako je rozšiřování a zlepšování sítě veřejné dopravy, asistence s přechodem na elektromobilitu, a přechod na jiné formy dopravy zejména ve městech.⁹ Přímé kompenzace by měly pomoci pouze s prvotním navýšením cen pohonných hmot, avšak nejsou dlouhodobým řešením.

Národní Plán bude představen zřejmě na konci roku 2025, měl by každopádně zohlednit dopravní obslužnost odlehlých regionů, redukovat závislost na individuální automobilové dopravě ve prospěch veřejné, elektrifikované dopravy. Ta může mít také podobu poptávkové dopravy, seniorských či zaměstnaneckých mikrobusů. Podpořena by měla být taktéž mikromobilita jako elektrická kola či mopedy k pronájmu, které pomohou překonat tzv. první a poslední kilometr mezi obydlím a zastávkou hromadné dopravy.

Jak dopravní chudobu řeší v jiných zemích?

Inspirací může být několik řešení, která jsou úspěšně zaváděna v zahraničí. Rakouský klimatický bonus přerozděluje výnosy ze zpoplatněných dopravních (a jiných) emisí svým občanům ve stoprocentní míře a dává jim tak možnost zhodnotit, zdali navýší svůj dopravní rozpočet či s penězi naloží jinak. Tzv. Klimabonus je cenově odstupňovaný dle regionální dopravní dostupnosti, věku a schopnosti pohybu.¹⁰

---

⁸ Eden et al. (2023) a MŽP (2024) https://www.mzp.cz/cz/socialni_klimaticky_fond

⁹CDE(2023) https://www.cde.org.cz/media/object/2400/jak_predchazet_energeticke_a_dopravni_chudobe_v_cr_pomoci_socialn_iho_klimatickeho_fondu_briefing_cde.pdf

¹⁰Citizen's Climate (2023) https://citizensclimateeurope.org/wp-content/uploads/2023/04/CCE_Klimabonus_Austria_April2023.pdf

Francie nabízí od tohoto jara možnost sociálního leasingu elektrických aut, které nakupuje a vlastní stát. Dává tak možnost zejména nízkopříjmovým rodinám snížit náklady na svou dopravu a s ní spojené emise, aniž by musely pokrýt vstupní náklady nákupu elektroauta. Měsíční pronájem elektroauta je vyjde na cca 100 EUR. Program byl zveřejněn na jaře 2024 a kvůli enormní popularitě musel být pozastaven s předpokládaným obnovením v roce 2025.¹¹ V několika evropských městech je veřejná doprava zcela zdarma a řeší tak dopravní chudobu alternativou k osobním autům alespoň v oblastech, kde je dostatečná obslužnost veřejné dopravy.¹² Britská města nabízí pronájem elektrických motorek a kol pro fyzicky zdatnější občany, kteří tak mohou překonávat zejména menší vzdálenosti mezi odlehlými periferiemi a oblastmi, kde mají větší možnosti dopravy, práce či vzdělávání.¹³

Infosheet zpracovala Rebeka Hengalová (rhengalova@europeum.org), graficky upravila Kristina Tůmová v říjnu 2024. Další studie na téma dopravní chudoby zveřejníme na webu [Institutu Europeum](#). Přihlaste se k našemu newsletteru!

---

¹¹ Transport & Environment (2023) <https://www.transportenvironment.org/articles/inventing-the-e100-a-month-electric-car>

¹² Guardian (2024) <https://www.theguardian.com/commentisfree/2024/jan/07/the-guardian-view-on-fare-free-public-transport-good-for-people-as-well-as-the-planet>

¹³ Např. <https://www.wheelstowork.org/>